
**Norma, kas nosaka izglītības ieguves valodu privātajās izglītības iestādēs,
atbilst Satversmei**

Satversmes tiesa 2019. gada 13. novembrī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2018-22-01 “Par 2018. gada 22. marta likuma “Grozījumi Izglītības likumā” 1. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam, 91. panta otrajam teikumam, 112. panta pirmajam teikumam un 114. pantam”.

Apstrīdētā norma

2018. gada 22. marta likuma “Grozījumi Izglītības likumā” (turpmāk – Grozījumi Izglītības likumā) 1. panta pirmā daļa:

“9. pantā:

papildināt pantu ar 1.¹ daļu šādā redakcijā:

“(1¹) Privātajās izglītības iestādēs vispārējo izglītību un profesionālo izglītību pamatizglītības un vidējās izglītības pakāpē iegūst valsts valodā.””

Augstāka juridiska spēka normas

Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 1. pants: “Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika.”

Satversmes 91. panta otrais teikums: “Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas.”

Satversmes 112. panta pirmais teikums: “Ikvienam ir tiesības uz izglītību.”

Satversmes 114. pants: “Personām, kuras pieder pie mazākumtautībām, ir tiesības saglabāt un attīstīt savu valodu, etnisko un kultūras savdabību.”

Lietas fakti

Satversmes tiesā tika ierosinātas trīs lietas par apstrīdētās normas atbilstību Satversmei pēc pieteikumiem, kurus iesniedza pie mazākumtautībām piederošas personas, kas iegūst vispārējo izglītību privātās izglītības iestādēs, kā mācību valodu izmantojot arī

mazākumtautības valodu. Pieteikumu juridiskais pamatojums bija balstīts uz līdzīgiem argumentiem. Lai veicinātu lietu vispusīgu un ātru iztiesāšanu, Satversmes tiesa nolēma tās apvienot lietā Nr. 2018-22-01.

Lietā Nr. 2018-12-01, kas tika ierosināta pēc divdesmit 12. Saeimas deputātu pieteikuma, Satversmes tiesa nolēma izvērtēt apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 91. panta otrajam teikumam, 112. pantam un 114. pantam izskatāmās lietas Nr. 2018-22-01 ietvaros. Līdz ar to Satversmes tiesa izskatāmajā lietā izvērtēja arī lietā Nr. 2018-12-01 paustos divdesmit 12. Saeimas deputātu argumentus attiecībā uz apstrīdētās normas iespējamo neatbilstību Satversmei.

Pieteikumu iesniedzēji norāda, ka saskaņā ar apstrīdēto normu vispārējā izglītība privātajās izglītības iestādēs būs jāapgūst valodā.

Pēc Pieteikumu iesniedzēju ieskata, apstrīdētā norma liedzot pie mazākumtautībām piederošām personām tiesības iegūt vispārējo izglītību privātās izglītības iestādēs, izmantojot mazākumtautības valodu kā mācību valodu. Šādas tiesības pie mazākumtautībām piederošām personām izrietot no Satversmes 114. panta, skatot to kopsakarā ar Latvijai saistošajiem starptautisko tiesību aktiem. Apstrīdētā norma ierobežojot pie mazākumtautībām piederošām personām Satversmes 112. panta pirmajā teikumā noteiktās tiesības uz izglītību, jo tās rezultātā varot pazemināties izglītības kvalitāte.

Pieteikumu iesniedzēji uzskata, ka apstrīdētā norma vairākos aspektos neatbilst Satversmes 91. panta otrajam teikumam, kas ietver diskriminācijas aizlieguma principu. Turklāt apstrīdētā norma neatbilstot Satversmes 1. panta tvērumā ietilpstošajam tiesiskās paļāvības principam.

Pēc Pieteikumu iesniedzēju ieskata, apstrīdētajā normā ietvertais pamattiesību ierobežojums neesot noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu, jo tas neesot pienācīgi apsvērts un apstrīdētās normas izstrādē neesot ņemti vērā pie mazākumtautībām piederošo personu iebildumi. Turklāt šis pamattiesību ierobežojums nerasniedzot tā leģitīmo mērķi nostiprināt valsts valodas lietojumu un veicināt sabiedrības integrāciju.

Pieteikuma iesniedzēji uzsver, ka ierobežojuma leģitīmo mērķi varot sasniegt arī ar indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem, stiprinot valsts valodas apguvi privātajās izglītības iestādēs. Turklāt no apstrīdētajā normā noteiktā ierobežojuma sabiedrība negūstot labumu, jo tā rezultātā sabiedrība tiekot šķelta, nevis integrēta.

Tiesas secinājumi

Par lietas ietvaros vērtējamo tiesību normu:

Satversmes tiesa norādīja, ka Grozījumu Izglītības likumā 1. panta pirmā daļa paredz Izglītības likuma 9. panta papildināšanu ar 1.¹ daļu attiecīgajā redakcijā. Lietas izskatīšanas laikā Izglītības likuma 9. panta 1.¹ daļa jau ir stājusies spēkā daļēji. Līdz ar to Satversmes tiesa vērtēja Izglītības likuma 9. panta 1.¹ daļas (turpmāk – apstrīdētā norma) satversmību, ņemot vērā to, ka apstrīdētā norma stājas spēkā pakāpeniski. [12.]

Ņemot vērā lietas faktiskos apstākļus un Pieteikumu iesniedzēju argumentus, Satversmes tiesa vispirms noskaidroja apstrīdētās normas saturu, bet pēc tam secīgi izvērtēja tās atbilstību Satversmes 112. pantam kopsakarā ar Satversmes 114. pantu, pēc tam – Satversmes 91. panta otrajam teikumam un visbeidzot – Satversmes 1. pantā ietvertajam tiesiskās paļāvības principam. [13.]

Par apstrīdētās normas saturu:

Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētā norma ir daļa no plašāka regulējuma, kas ieviests konkrētās izglītības sistēmas reformas ietvaros. Tādēļ Satversmes tiesa analizēja apstrīdēto normu konkrētās izglītības sistēmas reformas ietvaros pieņemtā tiesiskā regulējuma kontekstā. [14.]

Satversmes tiesa secināja, ka saskaņā ar apstrīdēto normu vispārējā izglītība privātajās izglītības iestādēs vispār būs nodrošināma valsts valodā, taču apstrīdētā norma neaizliedz mazākumtautību valodu lietošanu vispārējās izglītības procesā. Proti, izglītības sistēmas reformas rezultātā ieviestais tiesiskais regulējums paredz iespēju privātajās izglītības iestādēs pamatizglītības pakāpē pasniegt mācību priekšmetus mazākumtautības valodā un iespēju apgūt mazākumtautības valodu un literatūru, kā arī ar mazākumtautības identitāti saistītu mācību saturu vidējās izglītības pakāpē. [14.1. – 14.4.]

Par apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 112. panta pirmajam teikumam un 114. pantam:

Satversmes tiesa norādīja, ka lietā Nr. 2018-12-01 divdesmit 12. Saeimas deputāti lūdza atzīt apstrīdēto normu par neatbilstošu visam Satversmes 112. pantam. Tomēr Pieteikumu iesniedzēji ir pauduši argumentus par tās iespējamo neatbilstību tieši šā Satversmes panta pirmajā teikumā ietvertajām tiesībām uz izglītību. Līdz ar to Satversmes tiesa vērtēja apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 112. panta pirmajam teikumam, atbilstoši Satversmes vienotības principam ņemot vērā arī vispārējos tiesību principus un citās Satversmes normās ietvertās tiesības. [15.]

Satversmes tiesa secināja, ka vispārējās izglītības nodrošināšana neaprobežojas tikai ar to, lai izglītojamais apgūtu noteiktas zināšanas un prasmes. Vispārējās izglītības mērķi ir skatāmi plašāk – tai vienlaikus ir jāasniedz arī vairāki sociālie mērķi. Vispārējai izglītībai citstarp ir jānodrošina izglītojamajam spēja brīvi lietot valsts valodu. [15.1.]

Atbilstoši Satversmes 112. panta pirmajam teikumam tiesības uz izglītību ietver personu brīvību izvēlēties vispārējo izglītību iegūt ne tikai valsts un pašvaldību, bet arī privātajās izglītības iestādēs. Valstij ir jānodrošina tas, ka arī privātajās izglītības iestādēs sniegtā vispārējā izglītība sasniedz tās mērķus. Tādēļ valstij ir pienākums izstrādāt vispārējās izglītības standartus, kas nepieciešami vispārējās izglītības mērķa sasniegšanai, un attiecināt tos gan uz valsts un pašvaldību, gan uz privātajām izglītības iestādēm un oficiāli atzīt tikai tādu privātajās izglītības iestādēs iegūtu izglītību, kas atbilst šiem standartiem. [15.1.]

Valstij izglītības standartos ir jānosaka ne vien apgūstamie mācību priekšmeti, bet arī atbilstošas, izglītības mērķu sasniegšanai nepieciešamas prasības attiecībā uz izglītības procesu. Mācību valoda ir viens no būtiskiem vispārējās izglītības procesa elementiem, un valsts ir tiesīga to regulēt. Taču, regulējot mācību valodu privātajās izglītības iestādēs īstenojamā vispārējās izglītības procesā, valstij ir jāievēro pie mazākumtautībām piederšo personu tiesības, kas izriet no Satversmes 114. panta. [15.1.–15.3.]

Līdz ar to atbilstoši Satversmes 112. panta pirmajam teikumam un 114. pantam valstij jānosaka tāds vispārējās izglītības procesā lietojamo mācību valodu regulējums, kas nodrošina valsts apstākļiem atbilstošu līdzsvaru starp valsts valodas apguvi un

mazākumtautību tiesību aizsardzību vispārējās izglītības procesā pie mazākumtautībām piederošu personu dibinātajās privātajās izglītības iestādēs. [15.3.]

Satversmes tiesa norādīja, ka normas, kas nosaka pieļaujamo ar mazākumtautību kultūru un identitāti saistīta mācību satura īpatsvaru vai regulē mazākumtautību valodu apgūšanu vai lietošanu vispārējās izglītības procesā privātajās izglītības iestādēs, ierobežo pie mazākumtautībām piederošajām personām no Satversmes 112. panta pirmā teikuma un 114. panta izrietošās tiesības iegūt izglītību un saglabāt un attīstīt savu valodu un identitāti. Tādējādi apstrīdētā norma ierobežo minētās personas pamattiesības. [16.]

Satversmes tiesa secināja, ka apstrīdētā norma ir pieņemta normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā un likumdevējs ir ievērojis labas likumdošanas principu. [17.]

Izvērtējot pamattiesību ierobežojuma samērīgumu, Satversmes tiesa secināja, ka valsts valodas prasme ir nepieciešama ikvienai personai, lai veiksmīgi iekļautos sabiedrībā. Turklāt tā aizsargā arī pie valstsnācijas piederošo personu tiesības brīvi lietot valsts valodu jebkurā dzīves jomā visā valsts teritorijā. Līdz ar to pamattiesību ierobežojumam ir leģitīms mērķis – demokrātiskas iekārtas un citu personu tiesību aizsardzība. Pamattiesību ierobežojums ir piemērots leģitīmā mērķa sasniegšanai, un nav citu, saudzējošāku līdzekļu, kas ļautu to sasniegt tādā pašā kvalitātē. [18. – 21.]

Pārbaudot, vai likumdevēja rīcība, nosakot apstrīdētajā normā noteikto pamattiesību ierobežojumu, ir atbilstoša, Satversmes tiesa norādīja, ka šobrīd nav pamata secināt, ka apstrīdētā norma un ar to sistēmiski saistītās tiesību normas izraisītu izglītības kvalitātes kritumu. Pēc apstrīdētās normas un ar to sistēmiski saistīto normu stāšanās spēkā privātās izglītības iestādes joprojām ir tiesīgas pamatizglītības pakāpē īstenot mazākumtautību izglītības programmas, būtisku pamatizglītības mācību satura daļu pasniedzot mazākumtautības valodā. Savukārt vidējās izglītības programmā privātās izglītības iestādes ir tiesīgas iekļaut specializētu kursu “Mazākumtautības valoda un literatūra”, kā arī ievērojamu mācību slodzes daļu veltīt vidējās izglītības standartā neminētiem mācību priekšmetiem, kas vērsti uz mazākumtautību identitātes saglabāšanu un attīstību un pie mazākumtautībām piederošo personu integrāciju sabiedrībā. [22.1.; 22.2.]

Satversmes tiesa norādīja, ka apstrīdētā norma un ar to sistēmiski saistītais tiesiskais regulējums interpretējams tādējādi, ka gan specializētais kurss “Mazākumtautības valoda

un literatūra”, gan citi vidējās izglītības standartā neminēti, ar mazākumtautības identitāti un kultūru saistīti specializētie kursi ir apgūstami, izmantojot mazākumtautības valodu kā mācību valodu. Šāds mazākumtautību valodu lietojums vispārējās izglītības procesā nodrošina pie mazākumtautībām piederošajām personām mazākumtautības valodas pienācīgai apguvei un identitātes saglabāšanai nepieciešamo tiesību minimumu. [22.2.]

Ņemot vērā Latvijas īpašos vēsturiskos apstākļus, kas izveidojušies valsts ilgstošas okupācijas un rusifikācijas rezultātā, kā arī pašreizējo situāciju valsts valodas lietojuma kontekstā, Satversmes tiesa secināja, ka likumdevējs, regulējot mācību valodu lietojumu vispārējās izglītības procesā privātajās izglītības iestādēs, ir nodrošinājis līdzsvaru starp valsts valodas lietojuma veicināšanu un pie mazākumtautībām piederošo personu tiesībām uz savas identitātes un kultūras saglabāšanu un attīstīšanu. Līdz ar to apstrīdētā norma atbilst Satversmes 112. panta pirmajam teikumam un 114. pantam. [22.2.]

Par apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 91. panta otrajam teikumam:

Satversmes tiesa izvērtēja apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 91. panta otrajam teikumam, ņemot vērā to, ka Pieteikumu iesniedzēju argumenti šajā jautājumā pēc būtības neatšķiras no argumentiem, kurus Satversmes tiesa jau analizēja lietā Nr. 2018-12-01. Satversmes tiesa nekonstatēja diskriminācijas aizlieguma pārkāpumu Pieteikumu iesniedzēju norādītajos aspektos. [23. – 23.2.]

Par apstrīdētās normas atbilstību tiesiskās palāvības principam:

Satversmes tiesa secināja, ka konkrētās izglītības sistēmas reformas ietvaros pieņemtais tiesiskais regulējums paredz būtiskas izmaiņas attiecībā uz mazākumtautību valodu lietojuma proporciju vispārējās izglītības procesā privātajās izglītības iestādēs. [24.3.]

Taču pamatizglītības pakāpē mazākumtautības valodu joprojām ir iespējams izmantot kā mācību valodu atbilstoši noteiktajām proporcijām, un privātā izglītības iestāde pati var noteikt, kuri mācību priekšmeti tiek pasniegti pilnīgi vai daļēji mazākumtautības valodā. Savukārt vidējās izglītības pakāpē mazākumtautības valoda var tikt izmantota kā mācību valoda šīs pašas valodas kā mācību priekšmeta, kā arī citu ar mazākumtautības identitāti un kultūru saistītu mācību priekšmetu pasniegšanā. [24.5.]

Satversmes tiesa norādīja, ka likumdevējs, pieņemot apstrīdēto normu un ar to sistēmiski saistītās tiesību normas, nodrošināja privātajām izglītības iestādēm un to izglītojamiem vismaz gadu un piecus mēnešus garu pārejas periodu no minētā tiesiskā regulējuma izsludināšanas dienas līdz tā spēkā stāšanās dienai. Tātad likumdevējs ir noteicis saudzējošu pāreju uz apstrīdētajā normā un ar to sistēmiski saistītajās tiesību normās ietvertu tiesisko regulējumu. Tādējādi apstrīdētā norma atbilst tiesiskās paļāvības principam un līdz ar to arī Satversmes 1. pantam. [24.5.]

Satversmes tiesa nosprieda:

atzīt Izglītības likuma 9. panta 1.¹ daļu par atbilstošu Satversmes 1. pantam, 91. panta otrajam teikumam, 112. panta pirmajam teikumam un 114. pantam.

Satversmes tiesas spriedums ir galīgs un nepārsūdzams, tas stājas spēkā tā publicēšanas dienā. Sprieduma teksts ir pieejams Satversmes tiesas mājaslapā: http://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2018/11/2018-22-01_Spriedums.pdf#search=

Relīze sagatavota ar mērķi veicināt izpratni par Satversmes tiesā izskatāmajām lietām. Tā nav uzskatāma par nolēmuma daļu un nav saistoša Satversmes tiesai. Spriedumi, lēmumi un cita informācija par Satversmes tiesu atrodama tiesas mājaslapā www.satv.tiesa.gov.lv.

Ketija Strazda

Satversmes tiesas priekšsēdētājas palīdze

Ketija.Strazda@satv.tiesa.gov.lv,

67830749, 26200580